

TIMPUL AGRICOL ȘI DE SĂRBĂTOARE AL ȚĂRANULUI DIN TRANSILVANIA DE SUD-EST, ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA ȘI PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

Niculina Ciotloș

Împrejurarea că, în vechile condiții muncile agricole s-au desfășurat după un calendar diferențiat de la o zonă la alta, uneori remarcându-se note particulare, chiar de la un sat la altul, în funcție de caracteristicile geomorfologice și climatice locale și nu mai puțin de tradițiile economice ale fiecărei comunități sau grup de comunități rurale, pune în lumină capacitatea populației de a valorifica în mod creator mediul natural înconjurător.

Documentele istorice, dar mai ales mărturiile etnografice permit reconstituirea aproximativă, a principalelor momente ale calendarului agricol anual, calendar ritmat după cum se știe, de ritmurile biologice, ce se află și ele în continuarea celor astronomice. Împreună cu componenta liturgică, cea agricolă și pastorală fac norma acestui calendar¹.

Percepția timpului n-a fost una monotonă în societatea rurală. Fiecare civilizație, fiecare vârstă, a istoriei și-a avut propria experiență despre timp, cu privire la timp. Chiar și în interiorul aceleiași societăți, în funcție de nivele de cultură și paliere sociale timpul este perceput în moduri diferite.²

Concepția despre timp în lumea rurală din Transilvania structurează un specific de a vedea și imagina lumea. Timpul era în lumea rurală, ca de altfel în interiorul oricărei societăți una din coordonatele principale pe care se structura o viziune asupra vieții. Calendarul era atotputernic în condițiile în care peste trei sferturi din totalul populației o formează agricultorii sau cei care depindeau direct de agricultură: „sectorul agricol pune în mișcare totul, prin masa sa enormă, dacă nu prin dinamismul său”³.

Fără îndoială, că orice societate rurală, tradițională, prin excelență sedentară, cu preocupări agricole și pastorale a manifestat o anumită indiferență față de timp. De altfel, toate societățile tradiționale rurale, organizate în cadre stabile, și-au racordat ritmurile existenței la marile ritmuri cosmice. Datorită unui mod de viață specific timpul este practic măsurat cel mai adesea cu aproximație, nu pentru că țăranului i-ar fi lipsit mijloacele necesare evaluării timpului care se scurge, ci datorită faptului că activitățile

1 Barbu Ștefănescu, ș.a., *Agricultură, meșteșug și comerț la locuitorii zonei Beiușului în secolele XVIII-XX*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2001, p.70.

2 Jaq le Goff, *Pentru un alt ev mediu*, Editura Meridiane, București, Vol. I., (în continuare: J.Goff, *Pentru un...*), p.91-134.

3 Pierre Chaunu, *op.cit.*, vol.I, p.9.

sale nu-i impuneau o anume rigurozitate. Modul de viață țărănesc era structurat și valorizat diferit și imprecis din punctul de vedere al timpului. În reprezentarea țărănească putem identifica un timp natural, un timp fizic, un timp sacru, unul profan, un timp al muncii și un timp al sărbătorii. Reperele folosite în lumea rurală erau în primul rând repere naturale, legate de fenomenele astronomice, ca mișcarea aparentă a soarelui pe bolta cerească, succesiunea zi-noapte, anotimpurile, erau suficiente pentru a marca țăranului ritmurile propriei vieți și activități, care se repetau, ele fiind mereu aceleași, în timp ce rămânea în sarcina structurilor administrative să guverneze timpul obligațiilor față de stat și bisericii să marcheze timpul sacru, de duminică și sărbătoare, a timpului de odihnă.

Specificul activităților îl făcea pe țăran să manifeste indiferență pentru orele zilei marcate cu exactitate de orologiu, care în sensibilitatea țăranului avea o cu totul altă semnificație decât pentru orășean. Reperele folosite de țăran pentru orientarea în timp erau evoluția soarelui pe bolta cerească, evoluția și fazele lunii, cântatul cocoșilor, etc.⁴

Ziua era împărțită sumar în trei sau patru segmente, iar noaptea de asemenea-dimineța, amiaza, seara sau seara, miezul nopții, cântatul cocoșilor, dimineța.⁵

Un alt reper fundamental, anul astronomic, marcat de cicluri sezoniere specifice, cu spectacolul naturii care murea în fiecare toamnă și reînvia în fiecare primăvară, furniza un model de succesiune temporară totdeauna identică, ce va circumscrie o concepție ciclică a timpului, adecvată unei societăți ce conserva atitudini și automatisme multisekulare și care era în natura sa intimă, profund conservatoare, puțin pregătită pentru schimbare. Lunile anului, care fragmentează formal anul astronomic au în mentalul țăărănesc denumiri mai plastice și mai vii, care reflectă evenimente din viața economică, de natură agrară, meteorologică sau comunitară care au o semnificație în primul rând pentru o populație care se ocupă cu activități agrare și pastorale și pentru care starea timpului și soarta recoltelor reprezintă una din marile obsesii.⁶

Descrierea și reconstituirea momentelor care au alcătuit calendarul agricol tradițional al locuitorilor din Transilvania de sud-est, scot în evidență măsura, importanța unor tehnici de cultură care, până nu de mult au constituit o parte integrantă a modului de viață obștesc, practicat și dezvoltat secole la rând pe aceste meleaguri.

În calendarele casnice *Hauskalender*, din ținuturile săsești, erau specificate cu minuțiozitate datele eclipselor solare, fazele lunii, etc. ⁷ la fel și previziunile

4 Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului*, Editura Meridiane, București, 1988, p. 44

5 *Ibidem*, p. 45

6 Toader Nicoară, "Variațiile climaterice și mentalități colective în secolul al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea", în *Studii și Comunicări Satu-Mare*, VII-VIII, 1986-1987, p.261-262

7 *Hauskalender auf das Gemeine Jahr...1798, 1806, 1822, 1823, 1827, 1829, 1838, 1845, ș.a.*, Hermannstadt, gebeudt bei den v. Hochmeister

meteorologice pentru anul respectiv asociate unor sfaturi laconice care să îi îndrume pe agricultori. Totodată pentru a facilita țăranilor desfacerea și comercializarea produselor lor, în calendarele casnice, de mână, erau trecute cu exactitate data și locul de desfășurare a târgurilor agricole (piețelor). În acestea erau trecute, de asemenea, reguli economice țărănești pe care țăranul trebuia să le respecte. De exemplu:

„Nu acela care are cel mai mult pământ este cel mai bogat, ci acela al cărui pământ dă cele mai multe și cele mai frumoase roade.

Pentru ca puțin pământ să dea roade multe și bune: trebuie bine îngrășat.

Pentru ca vitele tale să facă mult îngrășământ: dă- le multă mâncare.

Pentru ca să mănânce mult, dă- le hrana care le place mult.

Așa că dacă vrei să devii bogat: începe prin a asigura pe deplin mâncare bună pentru animale.

După aceea ia-ți mai multe vite și mai multe furaje.

Apoi îmbunătățește pământul bucată cu bucată, îngrășându-l mai bine, și nu lăsa nici o suprafață nefolosită: astfel, vei recolta din puținul avut, - mult, și vei putea pune anual deoparte câte un ban din roadele suplimentare pe care ți- le va da pământul îmbunătățit.

Când vor crește copiii, ca să poată ajuta la muncă: ia din bănuții economisiți și mai cumpără încetul cu încetul câte o bucată de pământ, atât cât pot ei lucra, și procedează cu acesta la fel ca mai sus.

Cu cât mai mulți copii ai, cu atât te vei îmbogăți mai mult, și le vei putea da la fiecare pe rând din cele dobândite, păstrând astfel pentru tine averea avută inițial.

Ce poți face astăzi, nu lăsa pe mâine. Cine începe târziu, va termina târziu.

Fă întotdeauna prima dată lucrul care este cel mai necesar și ia te în munca câmpului mai degrabă după cer și pământ, decât după calendar.

Înțeleptul face totul cu judecată”⁸.

Astfel de reguli, erau scrise aproape în toate aparițiile acestor calendare casnice, iar în ele erau trecute și sfaturi pentru obținerea unor recolte și vinuri de calitate. Exemplu de reguli și sfaturi despre arta obținerii unui vin bun apar în calendarul casnic din anul 1805 și 1806, cu tot ce trebuie făcut în diferitele perioade ale anului:

DIVERSE REGULI CONSACRATE ARTELOR VINULUI ale lui THEOPHASTUS PARACELSUS

1. *“Pentru a da vinurilor o culoare aurie.*

Mărunțește o cărămidă arsă, nefolosită, strecoar-o, fă o pastă cu câteva gălbenușuri de ou, pune aceasta în vin și amestecă bine.

2. *Pentru a îmbunătăți vinul greu și puturos.*

Pune rădăcina roșie de cuișoare (germ: Benediktenwurz) în vin, sau taie o

8 *Siebenbürger neuer und alter Hauskalender auf das Gemeine Jahr 1789, Hermannstadt*

felie lată de carne de porc dintr-o șuncă, așează-o peste cep, astfel carnea va scoate toată mizeria din vin.

3. *Dacă vinul are miros de butoi*

Aruncați o piatră spartă (Weinstein) în el. Sau: Se agață în butoi un săculeț cu rădăcina roșie de cuișoare și pelin, aceiași cantitate din ambele, și jumătate din această cantitate salvie. Același rezultat se obține cu floarea de soc și cuișoare legate într-un săculeț ce se pune în cep, astfel încât, o jumătate a lui să se afle în butoi. Oricât de neplăcut ar fi mirosul, el se va îmbunătăți.

4. *Pentru a limpezi vinurile vâscoase și tulburi.*

Amestecă 2 Loth⁹ de ghimbir cu 8 Loth de cuișoare, după aceasta pune-le în butoi, amestecă până ajung pe fund, și lasă vinul să se liniștească câteva zile, astfel el se va îmbunătăți. Sau: pune rădăcina de pelin în vin. Sau la un Fuder (100l, 1m³) de vin bate bine 14 albușuri de ouă strecoară aceste printr-o cârpă, amestecă cu 1 Pfund de orez spart, un pic de sare și o măsură de apă, toarnă-le împreună în vin și amestecă-le în butoi. Sau: Agață un săculeț cu rădăcină de tătăneasă. Sau adaugă scoarță de fag sau stejar.

5. *Pentru a cunoaște dacă este apă în vin sau must.*

Ia un fir de paie uns cu ulei și introdu-l până la fundul butoiului în vin, scoate-l după 7-8 minute, și vezi dacă sunt picături de apă pe el, sau cad de pe el, dacă se întâmplă așa, atunci e apă în vin sau must. Sau: Pune boabe de ienupăr înăuntru. Dacă se scufundă atunci apă în vin. Sau: Toarnă vinul pe var nestins. Dacă este apă în el, se descompune, dacă nu e – se întărește.

6. *Dacă vinul are gust rău de butoi*

Fierbe foi de dafin cu vin, amestecă cu vinul, și va fi iarăși bun.

7. *Pentru ca vinul să nu se strice.*

Pune rădăcină de geșiană în acesta, atunci nu se strică, și poate fi păstrat în orice fel de vas.

8. *Dacă vinul pute.*

Dă foc la lemne de brad, și pune-le arzând în butoi – astfel va dispărea tot mirosul și gustul neplăcut.

9. *Ca să nu facă vinul spumă.*

Când începi butoiul toarnă o jumătate de kg de ulei de măsline în el; nu se va face spumă, cât timp stă vinul în butoi. Sau pune borangic măcinat mărunt. Sau pune trei mâini de sare prăjită în vin, închide butoiul și scurge-l după 8 zile.

10. *Dacă vinul a făcut spumă.*

Ia o pânză nouă, sau un batic de lână, trage-l o dată până la opt ori prin vinul din butoi, spălând de fiecare dată cu apă curată spuma de pe ea, și

9 Unitate veche de măsură de la sfârșitul secolului 18. De obicei 1 Loth = 14,6 -16,6 grame. Poate fi diferită în funcție de localitate.

toarnă după aceea o măsură de apă cu borax, astfel se curăță. Sau pune o mână de albăstrele, care vor atrage spuma spre ele.

11. Dacă vinului îi lipsește culoarea.

Ia pâine uscată, mărunțește-o ce sare, pune-o într-un săculeț și scufundă-l în vin. Sau: 2 linguri de apă de pătlagină, și 2 linguri apă de crin alb, dau vinului o culoare bună. Sau: frunze verzi de pătlagina face vinul frumos și curat.

12. Dacă mustul nu trebuie să fermenteze.

Ia 4-5 mere dulci, taie le în jumătate, aruncă-le într-un butoi, și când își pierd puterea, pune din nou aceeași cantitate ca înainte, repetă aceasta până începe mustul să fermenteze. Atunci scoate merele, și mustul devine foarte bun.

13. Dacă vinul fermentează prea mult.

Pune semințe de ridichi, atunci nu va fierbe prea mult, va avea gust bun și dulce, întărește stomacul și capul. Sau: Când începe vinul să fiarbă, pune un săculeț cu hamei înăuntru; acesta păstrează vinul bun, și îi redă puterea.

14. Dacă vinul prinde mugecai.

Agață frunze de dafin pisate într-un săculeț în butoi: îi ia gustul rău. Sau pâine amestecată cu sare: mucegaiul va trece.

15. A face vin dulce toamna, ca să rămână dulce tot anul.

Să se pună în vin în timp ce fierbe o bucată de slănină într-un săculeț curat, și să se închidă butoiul, lăsând doar o gaură mică pentru aer, așa vinul se face dulce, frumos și limpede.

16. A face vinul dulce.

Ia lapte, atât cât dă o vacă bătrână dimineața, scoate-i smântâna și toarnă laptele într-un butoi uscat, pe care îl răstorni după aceea; apoi toarnă vinul în el, așa cum ies din presă, astfel el va rămâne dulce”.

*CONTINUAREA CALENDARULUI VITICOL din CALENDARUL DE ANUL
TRECUT 1805*

Iunie

- 1. “Acum se plivește, și nu se distruge doar buruiiana, dar se și curăță vița de lăstarii nedoriți (numiți și tâlhari) care se formează la rădăcini, sleind astfel vița de puteri, sau distrugând-u de tot.*
- 2. Totodată se leagă vița mai lungă, dar cu atenție, ca vița zemoasă să nu fie nevoită să se lipească de araci împotriva creșterii ei naturale.*
- 3. Și frunzele mai mici să fie legate de arac, fiind destinate să protejeze strugurii încă firavi de picăturile de ploaie puternice, rouă și soare.*

Iulie

- 1. În Iulie se leagă vița din nou, după care se prelucrează via prin tăiere ușoară, și se distruge buruienile.*

2. *Dacă în vie sunt suprafețe mari goale, se poate pune pe acesta varză etc., pentru a nu lăsa bucăți de pământ nefolosit.*
3. *În viile tinere se plantează chiar în lunile de primăvară, cartofi, sfeclă, fasole ș.a.m.d. care ajută mult în gospodărie și oferă umbră viței de vie plăpânde în vara fierbinte.*

August

1. *În această lună, cam spre Sf. Bartolomeu¹⁰, se leagă din nou vița, și anume sus. Apoi acelea care au crescut peste araci se taie în mod egal, la fel și frunzele de jos care dau umbră, se vor rupe pentru a permite soarelui și aerului să acționeze mai bine.*
2. *Vița tăiată se leagă în snopi mici, se usucă la soare și se păstrează ca furaje pentru iarnă, iar frunzele se dau la vaci.*
3. *După tăierea vârfurilor se efectuează săpatul, care se face prin săpare ușoară.*
4. *Viticultorii harnici, acoperă după săpare rădăcinile viței cu pietricele argiloase plate cu un țol grosime, dacă acestea se pot găsi în apropiere, pentru ca umezeala să nu se evaporeze așa de repede și struguri să devină mai mari și mai zemoși.*

Septembrie

1. *Luna aceasta se va continua săpatul și tăiatul viei și îndepărtatul frunzelor, dacă aceasta nu s-a făcut în august.*

Octombrie

1. *În octombrie: se strâng strugurii, care se va face în funcție de condițiile meteo, la mijlocul sau sfârșitul lunii, după indicațiile prelabile a înaltei conduceri a regiunii.*
2. *Multă ploaie provoacă putrezirea strugurilor, de aceea ei trebuie strânși deseori înainte de vreme.*
3. *Coacerea timpurie prea puternică, arde strugurii, drept care se stafidesc și dau mai puțin must. Și în acest caz trebuie strânși mai devreme.*
4. *Culesul târziu, are loc dacă vremea de toamnă rămâne blândă și potrivit de caldă.*
5. *După culesul viei se scot aracii se leagă și se stivuiesc împreună pentru ca umezeala din pământ să nu le strice făcându-i să putrezească.*
6. *Dacă este nevoie de îngrășământ, acesta trebuia aplicat înainte de venirea gerului.*
7. *În cazul în care se dorește primăvara altoirea unor vițe care nu dau struguri buni atunci se vor tăia butași buni, care până la primăvară se vor păstra într-un loc potrivit de cald.*

Noiembrie

1. *Se va continua scoaterea și stocarea aracilor.*

2. *Apoi se continuă cu îngropatul cât permite vremea și se amenajează locurile rămase libere, - ce nu se poate face, se va face primăvara.*
3. *Se continuă îngrășarea solului, cât timp acesta nu este înghețat.*
4. *Gunoii adus ca îngrășământ nu se va depozita în grămezi ci va fi pus în gropi, pentru a putrezi mai repede și mai bine.*

Decembrie

1. *În luna decembrie nu mai sunt de efectuat lucrări în vii, - doar să se lege paie în jurul pomilor fructiferi mai tineri, pentru a-i proteja de frig și de rozătoare – care pot duce la o așa de mare stricăciune încât via nu o să mai dea rod anul următor.*
2. *In această lună se mai adună și gunoiul în gropi”¹¹.*

Concepția ciclică a timpului, impune diferite intensități de percepere a timpului; pe de o parte intensitatea perioadelor de munci agricole și a marilor sărbători colective, iar pe de altă parte a timpului în sezoane mai puțin active din perioada iernii, când viața cotidiană intră într-o monotonie și inactivitate ce impuneau gesturi de un automatism cvasihibernal.

În mentalitatea țărănească „calendarul nu este decât o înșiruire de timpuri bune și rele, în care sărbătorile marchează momentele critice ale timpului”. Calendarul țărănesc relaționează „viața socială cu manifestarea ciclică a fenomenelor cosmice și terestre”. Sărbătorile sunt cele ce realizează legătura dintre ritmurile naturii și ritmurile activității materiale și spirituale ale oamenilor, prin urmare calendarul stabilește un echilibru între momentele benefice și cele malefice. Momentele benefice sunt ziua, zilele de luni, joi, duminică din timpul unei săptămâni, și vara dintr-un an calendaristic, reprezentând simbolurile luminii, căldurii, vieții, fertilității; iar momentele malefice sunt noaptea, zilele de marți, sâmbătă din săptămână și iarna, cele ce simbolizează întunericul, frigul, moartea, sterilitatea¹².

Un nivel de percepție a timpului în lumea rurală îl reprezenta timpul creștin, timpul bisericii. Biserica și-a adjudecat de timpuriu și aproape total „monopolul” timpului, a dominat și guvernat în mod suveran timpul. Timpul sacru, timpul controlat de biserică, era timpul sărbătoririi. Sărbătoarea ocupa un loc central în viața comunității rurale tradiționale. Ea aduna în cadrul spațial al satului întreaga comunitate a locuitorilor, timpul sărbătorii era un timp încărcat de descărcări emoționale, de manifestare puternică a solidarității, iar reuniunile comunităților rurale, ritmau existența țărănească¹³.

După zile, săptămâni de muncă și de griji cotidiene de tot felul, comunitatea se elibera manifestându-se prin activități specifice- cântece, dansuri, petreceri și se

11 *Neuer Siebenburgischer Kalender auf das Jahr, 1805, 1806, Hermannstadt*

12 I. Ghinoiu, *op.cit.*, p. 19-20

13 Toader Nicoară, "Orizonturi temporale în satul românesc din Transilvania(1680-1800)", în *Revista Bistriței*, VIII, 1994, p. 117

sfârșea de multe ori prin violențe orgii, revolte. În sensibilitatea colectivă sărbătoarea era revelația unei ocazii fără constrângeri, ocazii cu care răzbăteau în subconștientul colectiv, în creștinării, a haosului și dezordinii primitive. Erau semnificative în acest sens apelurile autorităților bisericești la cumpătare și la temperarea exceselor¹⁴.

Relevant pentru mentalitatea colectivă pare a fi semnificația și sensul marilor sărbători ale calendarului creștin în viața comunităților ardelene. În ciuda prezenței unor rudimente de credințe păgâne, precreștine, sau tocmai datorită persistenței acestora, aceste sărbători își relevă o semnificație în primul rând creștină.

Dincolo de conotațiile metafizice, care ritmau derularea raporturilor credinciosului cu Dumnezeu, sărbătorile creștine erau în funcție de anotimpuri, reperele existențiale, care marcau intervalele de timp cu activități specifice, din viața comunităților rurale, de natură agrară sau pastorală- aratul și semănatul, ieșitul turmelor la pășune, începutul secerișului și recoltatul, tăiatul porcului etc. Sau marcau terminarea obligațiilor indivizilor sau comunităților față de stăpân sau stat, prin achitarea unei părți din obligații la Sfântul Gheorghe sau la Sfântul Dumitru. Același rol de a jalona intervalele specifice de timp cu rol profilactic, igienico-sanitar, aveau sărbătorile care marcau începutul și sfârșitul marilor posturi, ce precedau cele mai importante sărbători din an și care impuneau interdicții alimentare și comportamentale, care reglau în timp viața exterioară și interioară a comunităților de credincioși¹⁵.

Din nevoia de a face și exploatarea pământului cât mai profitabile, de a-l congestiona pe țăran de multiple servituți față de domnii de pământ, statul austriac va interveni în relațiile urbariale, prin patente și dispoziții speciale care vizau mai ales natura și cuantumul obligațiilor iobăgești. Toate acestea au afectat într-o manieră considerabilă vechile comportamente și obișnuințe față de timp ale țăranului și au introdus într-un domeniu unde stăpâna regula bunului plac, ordine, raționalizare, exactitate și dispoziții precise.

Presiunea asupra timpului rămas la dispoziția țăranului se intensifică, iar Dieta de la Sibiu din 1714 va reuși să legalizeze cele mai ridicate obligații în muncă a acestuia, dar în timp, Curtea de la Viena se va implica în relațiile de muncă limitând și raționalizând obligațiile țăranului ce urmăreau o ușurare a sarcinilor acestuia, dar indirect urmăreau o creștere a veniturilor fiscului¹⁶.

Printr-un rescript urbarial din 25 februarie 1747 dat de Maria Tereza se stabilesc ca regulă limite mai scăzute ale obligațiilor de robotă a supușilor față de domnii de pământ¹⁷.

14 *Ibidem*, p. 122

15 *Ibidem*, p. 124

16 David Prodan, *Din Istoria Transilvaniei*, Editura Enciclopedică, București, 1991, p. 281- 287

17 Aurel Răduțiu, *Timp de muncă și zile de sărbătoare în Transilvania (sec. XVII-XVIII)*, în *Civilizație medievală și modernă românească. Studii istorice*, volum îngrijit de Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu,

În Transilvania o reglementare asemănătoare vine în 1769 sub numele de Certa Puncta, care consacră legal, un cuantum de muncă mai ridicat pentru comitatele ardelen¹⁸.

O nuanță calitativ deosebită asupra atitudinii față de timp o evidențiază lumea rurală din zona pământului crăiesc și din zonele de graniță ale Transilvaniei, unde țăranul liber și țăranul devenit grănicer nu mai rămâne el stăpânul absolut al timpului său. Obligațiile graniței și disciplina militară, a condus, cum era firesc, la raționalizarea timpului. Noile atitudini față de timp vor accelera ritmurile de racordare la modernitate a acestor zone din Transilvania cu consecințe resimțite de sensibilitatea rurală în durată lungă.

Deși continuă să se raporteze la timp cele două atitudini esențiale pentru mentalitatea țărănească,- timpul natural și timpul spiritual- instalarea imperiului habsburgic în Transilvania va presa într-o manieră puternică asupra percepției timpului acesta devenind un timp depersonalizat și raționalizat, un timp al statului modern, care într-o anume măsură va disloca modalitățile tradiționale de al percepe. Fără îndoială că în perioada avută în vedere avem de-a face cu organizarea efortului statului modern de a atinge comportamentele publice de suprafață, iar la nivel profund conservându-se maniera tradițională de receptare și manifestare față de timp.

ARBEITS- UND FEIERZEIT DER BAUERN IM SÜDOSTEN SIEBENBÜRGENS, IN DEM ACHTZEHTEN JAHRHUNDERT UND DER ERSTEN HÄLFTE DES NEUNZEHTEN JAHRHUNDERTS

Eine besondere qualitative Abstufung der Einstellung gegenüber der Zeit, war in der ländlichen Welt des Königsbodens und in den Grenzgebieten Siebenbürgens bemerkbar, wo der freie Bauer und der zum Grenzer gewordene Bauer nicht mehr die absoluten Herren ihrer verfügbaren Zeit waren.

Die Pflichten an der Grenze und die Militärdisziplin führten, unumgänglich zu einer Zeitrationalisierung. Diese neuen Einstellungen in dem Umgang mit der Zeit, werden den Rhythmus der Eingliederung dieser siebenbürgischen Gebiete in die Moderne beschleunigen und ihre Folgen werden in dem ländlichen Empfinden Langzeitig bemerkbar sein.

Zweifelsohne haben wir es in dem hier untersuchten Zeitabschnitt mit den Bemühungen des modernen Staates die öffentliche Verhaltensweisen in ihrem Äußeren zu beeinflussen zu tun, - im innersten aber wurde die überlieferte Art der Zeitempfindens beibehalten.

Cuvinte cheie: Timp, țărani, agricultură, Transilvania, percepere temporală.

Schlüsselworte: Zeit, Bauern, Landwirtschaft, Siebenbürgen, Zeitempfinden.

Pompiliu Teodor, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 215

18 *Ibidem*, p. 221.

